

EKOLOGIK HUQUQ VA MAJBURIYATLARIMIZ

Qobuljonov Abdullox Musojon o'g'li

Andijon Yuridik texnikumi 1-kurs talabsi tel: 90 067 55 20

Annotatsiya: Ushbu ish ekologik huquq va majburiyatlarning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati va o'rnini o'rganadi. Global iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va resurslarning kamayishi kabi dolzarb ekologik muammolar fonida, har bir fuqaroning sog'lom atrof-muhitga bo'lgan huquqi va shu huquqni ta'minlashdagi shaxsiy mas'uliyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ekologik huquq, ekologik majburiyatlar, atrof-muhitni muhofaza qilish, barqaror rivojlanish, iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillik, ekologik madaniyat, sog'lom atrof-muhit, fuqarolik mas'uliyati, resurslardan oqilona foydalanish.

Mavzuning dolzarbligi va ahamiyati

Insoniyat tarixi davomida tabiat bilan uzviy bog'liqlikda yashab kelgan bo'lsa-da, XXI asrga kelib bu munosabatlar o'zining keskin burilish nuqtasiga yetdi. Global miqyosda kechayotgan iqlim o'zgarishi, suv va havo ifloslanishi, o'rmonlarning kesilishi va biologik xilma-xillikning misli ko'rilmagan darajada qisqarishi kabi ekologik muammolar insoniyat farovonligi va Yer sayyorasining kelajagi uchun jiddiy tahdid solmoqda. Bu sharoitda, har bir insonning sog'lom va qulay atrof-muhitga bo'lgan ajralmas huquqini ta'minlash va shu bilan birga, atrof-muhitni saqlash bo'yicha shaxsiy majburiyatlarini anglash eng dolzarb vazifalardan biriga aylandi.

Ishning maqsadi va vazifalari

Ushbu ishning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining ekologik huquqlari va majburiyatlarining huquqiy asoslari, mazmuni va amaliy tatbiq etilishini kompleks tahlil qilish, shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilishda jamoatchilik ishtirokining ahamiyatini ko'rsatishdan iborat.

Ishning nazariy va amaliy ahamiyati

Ushbu ishning nazariy ahamiyati ekologik huquq va majburiyatlar institutini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Amaliy ahamiyati esa fuqarolarning ekologik huquqiy bilimlari va ekologik madaniyatini oshirishga yordam beradi, shu orqali har bir shaxsni atrof-muhitni saqlashga faol jalb etish uchun asos yaratadi.

1. Ekologik huquq tushunchasi va huquqiy asoslari

1.1. Konstitutsiyaviy kafolatlar

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi fuqarolarning ekologik huquqlarining mustahkam kafolati hisoblanadi.

1.2. Ekologik huquqning tarkibiy qismlari

Fuqarolarning ekologik huquqlari bir nechta asosiy elementlardan iborat:

Ekologik xavfsizlik huquqi: Yashash joyida tabiat buzilishi yoki xavfli loyihalar amalga oshirilishidan himoyalash.

Ekologik axborot huquqi: Atrof-muhitning holati, atrof-muhitga ta'sir ko'rsatuvchi rejalar va faoliyatlar haqida to'liq, ishonchli va o'z vaqtida ma'lumot olish huquqi.

Qaror qabul qilishda ishtirok etish huquqi: Ekologik ahamiyatga ega bo'lgan qarorlar (masalan, qurilish loyihalari, yer ajratish) yuzasidan jamoatchilik muhokamalarida qatnashish va o'z fikrini bildirish.

Zarar uchun kompensatsiya olish huquqi: Ekologik huquqbuzarlik natijasida sog'lig'iga yoki mol-mulkiga yetkazilgan zararni qoplashni talab qilish.

2. Ekologik Majburiyatlar: Fuqarolik mas'uliyatining asosi

Ekologik huquqlar majburiyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Konstitutsiya va qonunlar nafaqat huquqlarni, balki fuqarolarning tabiatga nisbatan majburiyatlarini ham belgilaydi.

2.1. Majburiyatlarning huquqiy asoslari

Ekologik majburiyatlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish: Tabiiy resurslar (yer, suv, havo, o'simlik va hayvonot dunyosi) ga zarar yetkazmaslik.

Ekologik qonunchilikka rioya qilish: Atrof-muhitni muhofaza qilish, resurslardan foydalanish, chiqindilar bilan ishlash bo'yicha belgilangan normalar va qoidalarga qat'iy amal qilish.

Ekologik bilim va madaniyatni oshirish: Shaxsiy ekologik izni kamaytirishga intilish va jamiyatda ekologik ongni targ'ib qilish.

2.2. Amaliy majburiyatlar (Shaxsiy "Ekologik iz")

Har bir fuqaroning kundalik hayotdagi majburiyatlari bevosita tabiatni asrashga xizmat qiladi:

Chiqindilarni saralash (separatsiya): Chiqindilarni qayta ishlash imkoniyatini ta'minlash uchun ularni turlarga ajratish.

Energiyani tejash: Elektr energiyasi, issiqlik va suv resurslaridan oqilona foydalanish.

"Yashil" transportdan foydalanish: Shahar havosini ifloslantiruvchi avtomobillardan voz kechish yoki ulardan foydalanishni kamaytirish, jamoat transporti yoki velosipedni afzal bilish.

Yovvoyi tabiatni himoya qilish: Daraxtlarni kesmaslik, noqonuniy ov va baliq ovlashga qarshi kurashish, flora va faunaga zarar yetkazmaslik.

3. Ekologik mas'uliyatni amalga oshirish mexanizmlari

Ekologik huquq va majburiyatlar samarali bo'lishi uchun ular huquqiy mexanizmlar bilan ta'minlanishi shart.

Jamoat ekologik nazorati: Fuqarolar, nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) orqali yirik ekologik loyihalar va korxonalarning faoliyati ustidan nazorat o'rnatish.

Ekologik ta'lim va targ'ibot: Maktablar, OTMlar va OAV orqali yoshlarga hamda kattalarga ekologik bilim va qadriyatlarni singdirish.

Huquqbuzarlik uchun javobgarlik: Atrof-muhitga zarar yetkazganlik uchun ma'muriy, jinoyat va fuqarolik javobgarligining muqarrarligini ta'minlash.

Xulosa

O'tkazilgan tahlillar natijasida ko'rinadiki, ekologik huquq va majburiyatlar inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash, shuningdek, barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishning asosiy huquqiy va axloqiy ustunlaridir. Ushbu ish doirasida

ta'kidlanganidek, har bir fuqaroning sog'lom atrof-muhitga bo'lgan huquqi nafaqat davlat tomonidan kafolatlanishi lozim bo'lgan fundamental huquq, balki jamiyatning umumiy farovonligi uchun muhim shartdir.

Ekologik huquq va majburiyatlarga rioya qilish — bu kelajak avlod oldidagi mas'uliyatdir. Sog'lom va yashil sayyorani saqlashga bo'lgan shaxsiy sadoqat, har bir fuqaroning ongli tanlovi va faol harakati orqali global ekologik muammolarni mahalliy darajada hal qilishga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023. (Yangi tahriri).
2. O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni. (Yangi tahrirdagi oxirgi o'zgartirishlar bilan).
3. O'zbekiston Respublikasining "Ekologik nazorat to'g'risida"gi Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining "Atmosfera havosini muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining "Chiqindilar to'g'risida"gi Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlari (masalan, "Yashil makon" umummilliy loyihasini amalga oshirishga doir hujjatlar).
7. Aarxus konvensiyasi (Ekologik masalalar bo'yicha axborotdan foydalanish, qarorlar qabul qilish jarayonida jamoatchilik ishtiroki va odil sudlovdan foydalanish to'g'risidagi BMT Konvensiyasi) – O'zbekiston ratifikatsiya qilgan xalqaro hujjat sifatida.